

Colecție coordonată de
LIVIA SZÁSZ

James Hawes

**O SCURTĂ ISTORIE A
GERMANIEI**

**De la Iuliu Cezar la Angela Merkel –
O repovestire pentru vremurile noastre**

Traducere din engleză de
ONDINE-CRISTINA DASCĂLIȚA

TREI

CUPRINS

Cuvânt-înainte / 9

Partea întâi: PRIMA JUMĂTATE DE MILENIU
(58 î.e.n.–526 e.n.) / 15
*Românii îi creează pe germani,
apoi germanii ocupă Roma*

Partea a doua: A DOUA JUMĂTATE DE MILENIU
(526–983 e.n.) / 37
Germanii restaurează Roma

Partea a treia: A TREIA JUMĂTATE DE MILENIU
(983–1525 e.n.) / 53
Se dă o bătălie pentru Germania

Partea a patra: A PATRA JUMĂTATE DE MILENIU
(1525–prezent) / 75
Germania merge pe două căi

Mulțumiri / 207

CUVÂNT-ÎNAINTE DACĂ NU ACUM, ATUNCI CÂND?

Occidentul este în plină defensivă. Puterile anglo-saxone, mari și mici, s-au retras în fantasma măreției pierdute. Populiștii din toată Europa strigă în gura mare că imigrația și globalizarea sunt lucrătura unui sistem nefast, condus de păpușari nevăzuți, lipsiți de loialitate față de țară sau popor. Nevenindu-i să creadă ce noroc a dat peste el, țarul Vladimir constată cum se aliniază pionii din Marele Joc; statele baltice și Grupul de la Vișegrad tremură. Ministrul de externe al Germaniei din 1998 până în 2005 nu mai are nicio speranță:

Europa este mult prea slabă și divizată ca să suplinească strategic Statele Unite; iar fără leadershipul american, Occidentul nu poate supraviețui. Astfel, e aproape sigur că lumea vestică, așa cum o știe orice om din ziua de azi, va dispărea sub ochii noștri.

Joshka Fischer, *Goodbye to the West*, 5 decembrie 2016

Între timp, un titlu din *New York Times* se întreabă dacă *Ultimul apărător al Occidentului liberal* ar putea fi Angela Merkel, cancelarul Germaniei.

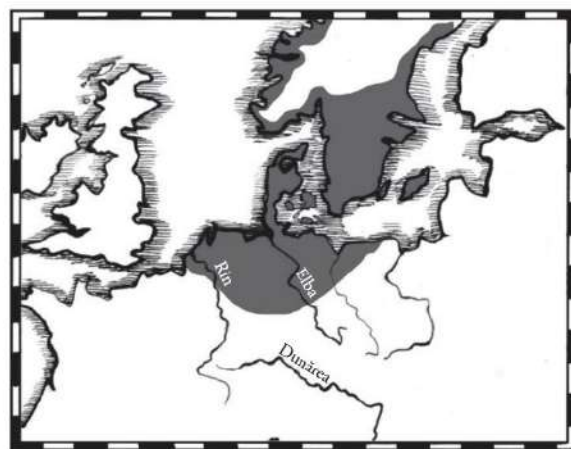
Germania? Țara care, în memoria noastră vie, l-a adus la putere — pe cale cvasidemocratică (deși numai și numai datorită unui grup foarte special de votanți, așa cum vom vedea) — pe Hitler, declanșând un război planetar, cu scopul de a impune o supremație rasială criminală? A putut oare Germania să se schimbe atât de drastic în decursul unei singure vicți?

Da, a putut. Dar pentru a înțelege acest lucru — și pentru a înțelege de ce Germania ar putea fi ultima noastră speranță —, trebuie să ne debarasăm de o mare parte din ceea ce credem că știm despre istoria Germaniei și s-o luăm de la capăt.

Așa că vă propun să începem cu însuși începutul. Sau, și mai bine, cu ceea ce a fost puțin mai înainte, la începutul începutului...

La începutul începutului...

Potrivit celor mai bune estimări ale noastre, în jurul anului 500 î.e.n., prin colibele construite în epoca fierului în sudul Scandinaviei sau în nordul extrem al Germaniei, o ramură a populației indo-europene din regiune a început să pronunțe o serie de consoane în alt fel decât toți cei din jur.

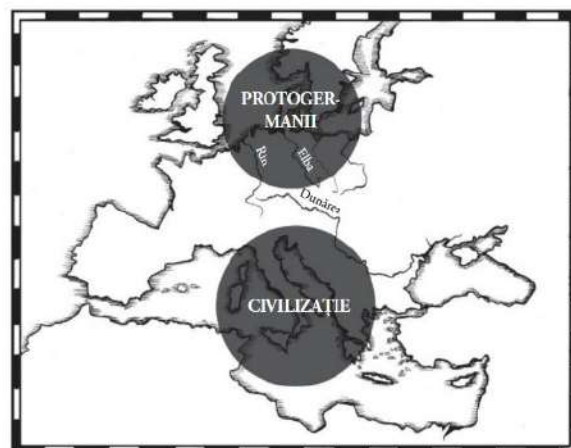
Unde a început probabil totul, cca 500 î.e.n.

Nimeni nu știe cu exactitate, și nici nu va ști vreodată, cine, unde, când și de ce a început totul. Putem, cu toate acestea, să reconstituim ce s-a întâmplat. Să luăm, de exemplu, chiar pronumele interogative de mai sus. În vreme ce vorbitorii altor limbi au continuat să folosească sunetul *c/klqu* (ca în cuvintele latinești *quis, quid, quo, cur, quam*), și o fac și în ziua de azi (*quoi, que, che, ce, kakiya* etc.), strămoșii danezilor, englezilor, germanilor și ai popoarelor înrudite au ales o altă cale, începând să folosească sunetul *hv/wb/h*, care a dus la formele moderne *hvud/ what/was* etc.

Prima mutație consonantică a limbilor germanice este cunoscută și drept *Legea lui Grimm* (*Grimms Gesetz*), deoarece a fost formulată de Jacob Grimm, cel mai mare dintre Frații Grimm, faimoșii culegători de basme. Efectul ei este cel mai vizibil ilustrat de engleza modernă, care folosește atât versiuni germanice, cât și nongermanice, derivate din latină, ale unui cuvânt.

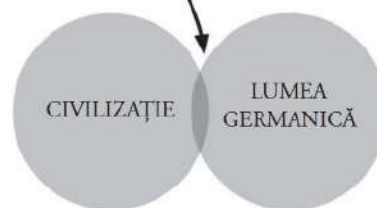
<i>p</i> a devenit <i>f</i> :	<i>paternal</i> – <i>fatherly</i> („patern“)
<i>fa</i> devenit <i>b</i> :	<i>fraternal</i> – <i>brotherly</i> („fratern“)
<i>b</i> a devenit <i>p</i> :	<i>labia</i> – <i>lip</i> („buză“)
<i>c/klqu</i> au devenit <i>hv/wb/h</i> :	<i>century</i> – <i>hundred</i> („secol“ – „sută“)
<i>h</i> a devenit <i>g</i> :	<i>horticulture</i> – <i>gardening</i> („horticultură“ – „grădinărit“)
<i>g</i> a devenit <i>k</i> :	<i>gnostic</i> – <i>know</i> („gnostic“ – „a ști“)
<i>t</i> a devenit <i>th</i> :	<i>triple</i> – <i>three</i> („triplu“ – „trei“)
<i>d</i> a devenit <i>t</i> :	<i>dental</i> – <i>teeth</i> („dentar“ – „dinți“)

Triburile care (din câte putem deduce) au început să folosească aceste noi sunete în jurul anului 500 î.e.n. sunt cunoscute drept protogermanice. Habar n-avem cum își ziceau ei, fiindcă în acea perioadă nu aveau niciun fel de contact cu popoarele mediteraneene, care deja aveau apeeducte, biblioteci, teatre, alegeri și istorie scrisă.

Știm însă că în jurul anului 150 î.e.n., protogermanii începuseră să interacționeze cu lumea mediteraneeană. Din această perioadă s-au găsit vase de băut vin de proveniență romană pe tot teritoriul Germaniei. Știm, de asemenea, că tot atunci au învățat comerțul, deoarece în toate limbile germanice cuvântul pentru „a cumpăra“ (*kaupalkopen/shopping/kaufen* etc.) este luat direct din cuvântul latin *caupo*, care înseamnă „mic negustor“ sau „hangiu“. Ne putem lesne închipui cum se producea un prim contact în vreun punct comercial de pe Rin sau Dunărea, unde elita protogermană oferea în schimbul băuturii blănuri, chihlimbar, păr blond (foarte apreciat de peruchierii romani) și, mai ales, sclavi.

schimb de băutură / sclavi

Schimbările par să se fi desfășurat în bună pace până când niște triburi din nord, cunoscute sub numele de *cimbri* și *teutoni*, au băgat spaima în Republica Romană, începând din 112 până în 101 î.e.n., an în care au fost în cele din urmă anihilate de generalul Marius. Patrioții de mai târziu aveau să le revendice drept triburi germanice timpurii, dar pentru romani ele nu erau decât niște hoarde barbare. Cu siguranță că nimeni nu a folosit la vremea aceea denumirea de *germani*. De fapt, din câte știm, germanii nu au fost numiți vreodată astfel până în anul 58 î.e.n. Într-un mod cât se poate de potrivit, toată această istorie grandioasă începe cu unul dintre cei mai cunoscuți oameni din istoria omenirii.

PARTEA ÎNTÂI

PRIMA JUMĂTATE DE MILENIU 58 î.e.n.–526 e.n.

*Romanii îi creează pe germani,
apoi germanii ocupă Roma*

Cezar îi inventează pe germani

Roma și Galia înainte de Cezar

În luna martie a anului 60 î.e.n., principalul subiect de discuție la Roma era amenințarea venită de la barbarii în căutare de azil (scria filosoful-juristul-politicianul Cicero). Din cauza frământărilor și războaielor din nord, aceștia invadaseră Galia Cisalpină — în linia mării, nordul Italiei de azi —, care era deja romanizată. În Galia Transalpină, încă necucerită, părea să se afirme o forță nouă, periculoasă. În anul 58 î.e.n., Iuliu Cezar, noul guvernator al Galiei Cisalpine, dornic de un război de cucerire care să-i consolideze reputația și să-l scape de datorii, a dat acelei populații un nume: *germanii*.

De la prima lor menționare în paginile faimoasei sale lucrări *Războiul galic*, Cezar îi asociază ferm pe acești germani cu ideea că *locuiesc dincolo de Rin*. Și astfel, el umplea o hartă care pentru cititorii săi era la fel de goală precum fusese harta Africii Centrale pentru Stanley⁶, ideea lui devenind populară în scurtă vreme. Romanii și locuitorii din Galia semănau atât fizic, cât și cultural, însă dincolo de Rin trăia un popor cu totul diferit. Acesta este lucrul care ni se tot spune pe parcursul *Războiului galic*.

Cezar avea să descopere curând că lucrurile nu stăteau deloc bine. Câteva triburi ale galilor mituiseră aproximativ 15 000 de luptători germani de peste Rin ca să-i ajute împotriva mai puternicilor hedui. Dar după o primă victorie, conducătorul german Ariovistus și-a chemat și mai mulți oameni de peste Rin, devenind conducătorul *de facto* al Galiei neromane. Existau de acum 120 000 de germani în Galia; curând aveau să sosească și alții, alungându-i pe localnicii care au fost siliți să plece în căutarea unor teritorii noi.

Patriot vigilent, Cezar recunoaște imediat pericolul. Provincia romană a Galiei Cisalpine — poate chiar Roma însăși — va fi invadată de migrații barbari. Cu un splendid discurs, își însuflește legionarii mai degrabă descurajați și se pune în mișcare, evitând cu grijă temutele trecători și păduri. În 58 î.e.n., triburile pe care el le desemnează cu termenul colectiv de *germani* se înfruntă cu romanii în Bătălia de la Ochenfeld din Vosgi.

Germanii sunt bătuți crunt și, așa cum se obișnuia în războaiele din vechime, lupta se transformă într-un măcel general. Când supraviețuitorii reușesc să se refugieze peste Rin, Cezar vrea să meargă după ei. Ubii (germani, dar aliați cu Roma) se oferă să-i treacă armata cu plutele peste Rin. Cezar hotărăște însă că ar fi mai roman și mult mai sigur să construiască un pod peste fluviu. Iar legiunile sale izbutesc să-l termine în zece zile, ceea ce este un lucru cu totul remarcabil.

Dar, oricât de impresionantă ar fi tehnica militară a romanilor, cunoscându-și forțele din teren. Iar germanii sunt cei care cunosc acest teren. Se refugiază în păduri, unde — după cum află Cezar — plănuiesc să-și adune forțele și să aștepte atacul romanilor. Drept care, considerând că mersese atât de departe pe cât o cereau atât onoarea, cât și interesul politic (după cum atât de adecvat s-a exprimat), Cezar se întoarce în Galia, distrugând podul în urma sa.

⁶ Henry Morton Stanley (1841–1904), jurnalist și explorator galez care a străbătut Africa Centrală de la est la vest; a explorat lacurile Victoria și Tanganyika și a descoperit izvoarele Nilului. (N.E.)

Pe tot parcursul *Războiului galic*, germanii figurează apoi ca potențiali aliați ai oricărui trib galic dornic de revoltă. Nu există, așadar, decât o singură soluție: să-i faci să simți pe propria lor piele ce înscamnă puterea Romei. Așa că, în 55 î.e.n., când aceștia încearcă o traversare în masă a Rinului, Cezar hotărăște să pornească la război împotriva germanilor.

Cezar se laudă că soldații lui *s-au înapoiat în tabără fără să fi pierdut vreun om* după ce au împins armata de 430 000 de oameni a inamicului până la confluența Rinului cu Meuse, *unde aceștia au pierit* cu toții. Chiar și după standarde romane, a fost vorba de un masacru și nu de un război. Marele orator Cato a cerut public ca Cezar să fie predat germanilor drept pedeapsă. Dar în *Războiul galic* Cezar justifică brutalitatea metodelor sale ca pe un factor eficient de descurajare: Dacă galii rebeli vor încerca în viitor să-i mituiască pe germani pentru a fi de partea lor, germanii le vor răspunde că nu au de gând să riște ceea ce s-a întâmplat ultima oară.

Dar cum erau oare, în realitate, acești barbari proaspăt descoperiți? Cezar își întrerupe povestea plină de acțiune într-un moment bine ales — suntem în anul 53 î.e.n., iar el se află în fața celui de-al doilea cap de pod peste Rin — pentru a oferi cititorilor săi acea faimoasă descriere, prima care s-a făcut vreodată, a germanilor.

Germanii lui Cezar

Obiceiurile germanilor se deosebesc mult de ale galilor. Într-adevăr, ei n-au druzii care să conducă cultul divin și nu se preocupă atât de mult de sacrificii. Socotesc zei numai pe aceia pe care-i văd și ale căror binefaceri sunt vădite, adică Soarele, Vulcan și Luna; despre ceilalți nici măcar n-au auzit. Își petrec toată viața vânând și luând parte la exerciții războinice; [...] bărbații și femeile se scaldă laolaltă în râuri și se îmbracă în piei sau într-un fel de cojoace care lasă descoperită o mare parte a corpului. Cu agricultura se ocupă puțin, hrana lor constă mai ales în lapte, brânză și carne. Nimeni nu are o întindere de pământ determinată, nici proprietăți personale. [...] Germanii socotesc că este caracteristic pentru viteji ca vecinii lor să se retragă, alungați de pe ogoare, și ca nimeni să nu îndrăznească să se așeze în apropiere. [...] Furturile comise în afara granițelor unui trib nu atrag după ele dezoanarea, ba, ceva mai mult, germanii pretind că aceste furturi sunt un fel de exerciții. [...] Germanii socotesc că este o nelegiuire să nu respecți un oaspete. Pe oamenii care vin la ei indiferent din ce cauze îi apără de insulte și îi consideră inviolabili; acestora

le sunt deschise toate casele și sunt invitați la mese. [...] Pentru un om ușor echipat, lățimea acestei păduri, Hercynia, despre care am vorbit mai sus, este de nouă zile de mers; căci nu poate fi altfel delimitată, întrucât germanii nu cunosc măsurile rutiere. [...] Se cunoaște că în această pădure se nasc multe specii de animale sălbatice care nu se văd în alte părți.

*Războiul galic, VI, 21–28**

Nici vorbă de zeiță adevărate sau preoți, de proprietate și ordine socială, de culturi de cereale pentru pâine, de știința de a măsura distanțele, ci doar de păduri întinse, pline de animale sălbatice, de neînctate lupte intertribale — o lume barbară, într-adevăr, și nicio perspectivă ca Roma să aibă vreun profit de pe urma ei.

Dar aici nu e vorba de antropologie, ci de politică. Ideea este de a stabili un contrast între malul stâng al Rinului (unde Cezar a triumfat) și malul drept (pe care l-a invadat de două ori fără succes). De partea aceasta sunt gali: se îndeletnicesc cu munca câmpului; se roagă la niște zei adevărați care pot fi lesne suprapuși panteonului greco-roman; au câteva legi de bază, alegeri într-o formă primitivă, un fel de ordine socială, iar druzii lor scriu cu caractere grecești, dovada sigură a existenței unui potențial de civilizație. Cezar a obținut pentru poporul său o țară pregătită să fie romanizată și bună de plată. De cealaltă parte a Rinului însă sunt germanii.

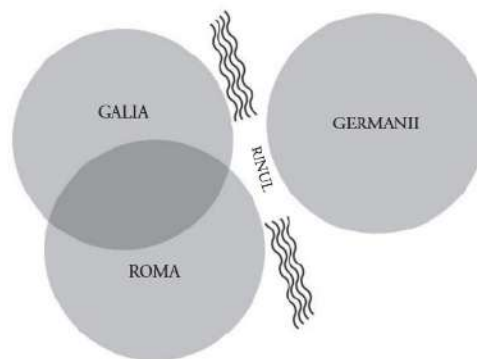
Și tonuși, este limpede că fluviul nu este chiar o graniță între două civilizații complet diferite. Cezar ne spune că de cealaltă parte a Rinului există cel puțin un trib care până de curând era constituit din gali din Galia; și viceversa, belgii, care acum trăiesc de partea aceasta a Rinului, s-au desprins recent din grupul germanilor. Ubii, care trăiesc pe malul german al Rinului, sunt aliați de nădejde ai Romei, în vreme ce pe malul galic sălășluiesc și triburi ostile, aparent germane. Pe tot parcursul *Războiului galic*, oamenii traversează Rinul ca să atace, să-și unescă forțele, să fugă ori să migreze. Cezar însuși folosea o unitate de cavalerie germanică drept gardă personală.

Între 58 și 53 î.e.n., de-a lungul malurilor Rinului realitatea pare să fi fost destul de fluidă, surprinzătoare și teribil de încurcată, cam la fel ca în Siria zilelor noastre. Dar cum să transformi toate acestea într-o știre

* C. Iulius Caesar, *Războiul galic, Războiul civil*, traduceri și note de Janina Villan Unguru și Elisabeta Poghirc, studiu introductiv de Cicrone Poghirc, Editura Științifică, București 1964, pp. 222–224. (N.E.)

triumfală? Ei bine, Cezar anunță că a descoperit o graniță naturală a dominației romane. Rinul devine versiunea romană a liniei Sykes-Picot, granița trasă arbitrar prin Orientul Apropiat de englezi și francezi după Primul Război Mondial. Popoarele de peste Rin sunt declarate iremediabil barbare, iar țara lor, un tărâm sălbatic de coșmar. Mai rău, sunt dușmani înverșunați ai Romei și *nu refuză niciodată să-i ajute pe cei care s-ar opune romanilor*.

Iuliu Cezar tocmai îi inventase pe germani.

Galia și Germania potrivit lui Cezar

Germania aproape că devine romană

Prinsă în propriile lupte și devenind Imperiu după asasinarea lui Cezar, Republica Romană a rămas la linia trasată de el pe Rin: gali civilizabili *aici*, germanii *dincolo*. Bineînțeles că se găsea ceva de făcut și pentru poporul necivilizat. Primul împărat roman, Augustus, l-a copiat pe Cezar, folosind o gardă personală de germani din nordul Renaniei — la fel ca Irod cel Mare, regele Iudeii, client al Romei. Însă în anul 17 î.e.n., o ceată apreciabilă de germani traversează Rinul, capturează simbolul sacru al Legiunii a V-a, acvila, și o poartă în triumf înapoi peste fluviu. Proaspăt născutul imperiu nu-și poate permite o asemenea ofensă la adresa